

Makale türü: Araştırma makalesi**Article type:** Research article

Geliş tarihi 07.10.2024

Submitted date

Kabul tarihi 25.06.2025

Accepted date

Elektronik yayın tarihi 04.10.2026

Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Dinçer., B. & Akcan, S. (2026). Cumhuriyet Senatosu'nda Siirt Senatörleri ve Faaliyetleri. *Journal of History School*, 83, 4217-4249.

CUMHURİYET SENATOSU'NDA SİİRT SENATÖRLERİ VE FAALİYETLERİ¹

Burhan DİNÇER² & Serhat AKCAN³

Öz

Türk demokrasi tarihinde özel bir yer tutan Cumhuriyet Senatosu, 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından hazırlanan 1961 Anayasası ile Türk siyasi hayatına girmiştir. Bu anayasa ile çift meclis sistemi kabul edilerek TBMM, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olmak üzere iki meclisli bir yönetim sistemine geçilmiştir. Bu ikili meclis yapısı içerisinde TBMM'nin üst kanadını Cumhuriyet Senatosu oluştururken, alt kanadını ise Millet Meclisi oluşturmuştur. Cumhuriyet Senatosu'nun Türk siyasi hayatındaki varlığı, 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar sürmüştür. 12 Eylül darbesinin ardından hazırlanan 1982 Anayasası ile Cumhuriyet Senatosu kaldırılarak tek meclisli yapıya geri dönmüştür. Bu 19 toplantı yılı boyunca Cumhuriyet Senatosu'nda Siirt dört senatör tarafından temsil edilmiştir. Bu çalışmada, 1961-1980 yılları arasında Cumhuriyet Senatosu'nda görev yapan Siirt senatörlerinin biyografileri ve senatodaki faaliyetleri hakkında bilgi vermek amaçlanmaktadır. Araştırmanın ana kaynakları, senatörlerin kişisel dosyaları ve Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi kayıtları olmakla birlikte literatürden elde edilen çalışmalardan da yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, Siirt ilinin ulaşım, sağlık, ekonomi ve güvenlik alanlarında çözüm bekleyen birçok sorunu olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Cumhuriyet Senatosu, Seçim, Senatör, Siirt.

¹ Yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50.

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, e-mail, burhan.dincer@student.batman.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9419-9089

³ Dr., Batman Üniversitesi, İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı, e mail, serhat.akcan@batman.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5040-0721

Siirt Senators and Their Activities in the Senate of the Republic

Abstract

The Senate of the Republic, which holds a special place in the history of Turkish democracy, entered Turkish political life with the Constitution of 1961, prepared after the coup of May 27, 1960. With this constitution, the bicameral system was adopted, and a two-chamber governance system consisting of the Turkish Grand National Assembly, the National Assembly, and the Senate of the Republic was established. Within this bicameral structure, the upper house of the Turkish Grand National Assembly is the Senate of the Republic, while the lower house is the National Assembly. The existence of the Republican Senate in Turkish political life lasted until the military coup of September 12, 1980. Following the September 12 coup, the 1982 Constitution abolished the Senate of the Republic and reverted to a unicameral structure. During these 19 meeting years, Siirt was represented by four senators in the Republican Senate. In this study, it is aimed to provide information about the biographies of the Siirt senators who served in the Senate of the Republic between 1961 and 1980 and their activities in the senate. The main sources of the research are the personal files of the senators and the records of the Journal of the Senate of the Republic, but the studies obtained from the literature were also used. According to the findings obtained as a result of the research, it has been seen that Siirt province has many problems waiting for solutions in the fields of transportation, health, economy and security.

Keywords: Constitution, Republican Senate, Election, Senator, Siirt.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye, iç ve dış faktörlerin etkisiyle çok partili siyasi hayata geçmek durumunda kalmış ve bu da Türk siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti'nin doğuşuna zemin hazırlamıştır (Eroğul, 1990, ss. 1-5). 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti, (Doğan, 2024, s. 233) kısa sürede halk nezdinde büyük bir teveccüh görmüş ve 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimleri kazanarak iktidarı CHP'den devralmıştır (Binark, 2009, s. 1276). 1950-1960 yılları arasında Türkiye'yi tek başına yöneten Demokrat Parti'nin bu on yıllık iktidar döneminde uyguladığı politikalar belli kesimlerde ve ordu içerisinde rahatsızlık yaratmıştır (Doğan, 2014, s. 333). Bu durum, 27 Mayıs'a giden sürece zemin hazırlamış ve 27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen askeri bir darbe ile on yıllık Menderes Hükûmeti devrilmiştir (Ulus, 27 Mayıs 1960, s. 1; Hürriyet, 27 Mayıs 1960, s. 1).

27 Mayıs askeri darbesini gerçekleştiren Millî Birlik Komitesi (MBK), bazı üniversite öğretim üyelerinden oluşan bir komisyona yeni bir anayasayı

hazırlama görevi vermiştir (Cumhuriyet, 28 Mayıs 1960, s. 1; Akşam, 28 Mayıs 1960, s. 1). İstanbul Komisyonu adıyla anılan bu heyet, yeni bir anayasa taslağını hazırlayarak Ekim 1960'ta MBK'ye sunmuştur. Bu anayasa taslağında, seçimle gelmeyen üyelerin de yer aldığı ikinci bir meclis önerilmekteydi (TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, 2023, s. 167). Bu sırada Ankara Üniversitesi'nden hukukçulardan oluşan bir grup öğretim üyeleri tarafından ikinci bir anayasa taslağı hazırlanmıştır. Ankara grubunun tavsiyesi üzerine yeni anayasanın bir kurucu meclis tarafından hazırlanmasına karar verilmiştir (Zürcher, 2000, s. 356). Bunun üzerine 17 Aralık 1960'ta çıkarılan 157 sayılı Kanun ile MBK ve Temsilciler Meclisinden oluşan Kurucu Meclis oluşturulmuştur (Resmî Gazete, 16 Aralık 1960, s. 2766).

Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi ve MBK'den oluşmuştur. Temsilciler Meclisi üyeleri, siyasi partiler, üniversiteler, barolar, basın, sendikalar vd. kuruluşlar tarafından seçilmiştir (Kili & Gözübüyük, 1985, s. 145). 6 Ocak 1961'de Kurucu Meclis tarafından hazırlanan yeni anayasa, 9 Temmuz 1961'de halkoyuna sunulmuştur (Doğan, 2014, s. 334). Yapılan oylama sonucunda yeni anayasa % 61,5 oranında evet oyu ile kabul edilmiş ve (F, Yılmaz, 2012, s. 138) 20 Temmuz 1961'de Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 20 Temmuz 1961, s. 4641). 1961 Anayasası ile çift meclis sistemi kabul edilmiş ve TBMM, Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi olmak üzere iki meclisli bir yapıdan oluşturulmuştur (Parla, 1991, s. 61).

1961 Anayasası'yla kurulan Cumhuriyet Senatosu, tek meclisli sistemin yol açabileceği çoğunluk diktatörlüğü tehlikesine karşı çıkmak, yasaların daha özenli hazırlanmasına katkı sağlamak ve sisteme ölçülülük getirecek bir denge ve denetim mekanizması olarak düşünülmüştür (Tanör, 2006, s. 395). Ancak, Cumhuriyet Senatosu bu 19 yıllık çalışma süresince kendisinden beklenen rehberlik, denge ve denetleme işlevlerini tam anlamıyla yerine getirememiştir. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında hazırlanan 1982 Anayasası ile birlikte Cumhuriyet Senatosu kaldırılmış ve tek meclisli sisteme geri dönmüştür (TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, 2023, ss. 192-194).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, 1961-1980 yılları arasında Cumhuriyet Senatosu'nda görev yapmış Siirt senatörlerinin biyografileri ve senatodaki faaliyetleri ele alınarak, senatörlerin hangi konuları gündeme taşıdığı, hangi yasama araçlarını kullandığı ve hükümetin bu taleplere nasıl karşılık verdiği sorularına cevap aranmıştır. Bununla birlikte, Yasin Coşkun tarafından 2018 yılında yayımlanan “1960-1980

Döneminde Meclis Gündeminde Siirt İlinin Sorunları” başlıklı makalesi aynı dönemi incelemektedir. Ancak Coşkun’un çalışması Millet Meclisi’nde Siirt Milletvekilleri tarafından gündeme getirilen Siirt ilinin sorunlarına odaklanırken bu çalışma, Cumhuriyet Senatosu’nda görev yapan Siirt senatörlerinin biyografilerini ve Senato’daki faaliyetlerini kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Dolayısıyla mevcut çalışma bu yönüyle Coşkun’un (2018) makalesinden ayrılmakta ve literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel veri toplama tekniklerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde öncelikle birinci elden kaynaklara müracaat edilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Arşivi’nden yararlanılmıştır. Senatörlerin biyografilerinin hazırlanmasında TBMM Arşivi’nde yer alan senatörlere ait özlük dosyaları önemli birer kaynak olmuştur. Senatörlerin senato faaliyetlerini tespit etmeye yönelik en önemli kaynak ise Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi kayıtları olmuştur. TBMM Kütüphanesi’nin internet adresi üzerinden erişime sunulan ve 1961-1980 yıllarını kapsayan 47 ciltlik Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi’nin tamamı temin edilerek her bir cilt ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Her bir cilt hem senatörlerin isimleri hem de “Siirt” ismi kullanılarak taranmış ve senatörlerle ilgili tüm kayıtlara ulaşılmıştır. Senato tutanaklarından elde edilen bulgular analiz edilerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tarama sürecinde aynı olayın birden fazla tutanakta geçmesi durumunda, olayın ilk geçtiği tutanak esas alınmış, tekrarlar faaliyet sayısına dâhil edilmemiştir. Ayrıca literatür taraması yapılarak konu ile ilgili yayınlanmış çalışmalardan da istifade edilmiştir.

Siirt’in İdari Yapısı

Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan Siirt, 41-51 doğu meridyenleri ile 37-55 kuzey enlemleri arasında yer almakta olup 6.186 kilometrekarelik bir yüzölçümüne sahiptir. İlin doğusunda Şırnak, kuzeyinde Bitlis ve Batman, güneyinde ise Mardin bulunmaktadır (Salkım, 2023, s. 1). Osmanlı son döneminde Bitlis vilayetine bağlı bir sancak olan Siirt, 1923 yılında il statüsü elde etmiştir (Özgen & Karadoğan, 2009, s. 66). Siirt, il olduktan sonra idari sınırları zaman içerisinde değişmiştir. 1924 yılında Beytüşşebap Siirt sınırlarına dâhil edilmiş, 1926’da ise Beşiri ve Sason’un Siirt’e bağlanmasıyla ilin idari sınırları genişlemiştir. 1936’da ise Beytüşşebap, Hakkâri’ye bağlanarak Siirt’ten ayrılmıştır. Aynı yıl Van’ın Gevaş kazasına bağlı Müküs (Bahçesaray) bucağı ve köyleri Gevaş’tan alınarak Siirt’in Pervari kazasına bağlanmıştır. 1938’de

Yanarsu ilçe merkezinin Kurtalan'a taşınmasıyla birlikte, o dönem Garzan adıyla anılan ilçenin adı 1943'te Kurtalan olarak değiştirilmiştir. Yine 1938'de Siirt'e bağlı Baykan ve Kozluk ilçe statüsü kazanmıştır. 1990 yılında çıkarılan kanunla Siirt'in idari yapısı yeniden düzenlenmiş; Batman ve Şırnak, Siirt'ten ayrılarak il statüsü elde etmiştir. Bu düzenlemeyle Siirt sınırları içinde bulunan Beşiri, Sason ve Kozluk ilçeleri Batman'a; Beytüşşebap ile Güçlükönak ise Şırnak'a bağlanmıştır. Bugün Siirt ili, Baykan, Kurtalan, Erüh, Pervari, Şirvan ve Tillo olmak üzere toplam altı ilçeden oluşmaktadır (H. Yılmaz, 2016, s. 5; Arpacık, 2023, ss. 26-27).

Cumhuriyet Senatosu'nun Yapısı ve İşleyişi

1961 Anayasası'na göre, Cumhuriyet Senatosu, genel oyla seçilen 150 üye, cumhurbaşkanınca atanan 15 üye ve tabii üyelerden teşekkül etmektedir. MBK Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları, yaş sınırı aranmaksızın senatonun tabii üyesi olarak kabul edilmektedir. Tabii üyeler, senatonun diğer üyeleriyle aynı hükümlere tabidirler. Ancak, tabii üyeler senatoda görev aldıktan sonra herhangi bir siyasi partiye katılırsa tabii üyelik sıfatları, partiye katıldıkları tarihten sonraki ilk senato seçiminde sona ererdi. İlk iki kategoride yer alan üyeler altı yıl süreyle görev yaparken, tabii üyeler ömür boyu görev yapma hakkına sahipti (Resmî Gazete, 20 Temmuz 1961, s. 4645; Gözler, 2007, s. 44).

Cumhuriyet Senatosu'na üye seçilme yeterliliği, anayasanın 72. maddesi ile belirlenmiştir. Buna göre, kırk yaşını geçmiş, yükseköğrenim mezunu ve milletvekili seçilmesine engel bir durumu bulunmayan her Türk vatandaşı Cumhuriyet Senatosu'na üye seçilebilmekteydi. Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek üyeler ise, çeşitli alanlarda üstün hizmetleriyle tanınan ve 40 yaşını doldurmuş kişilerden oluşmuştur (Resmî Gazete, 20 Temmuz 1961, s. 4645). Anayasa'nın 73. maddesinde ise, Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre, Cumhuriyet Senatosu üyeleri altı yıl için seçilir ve bu sürenin sonunda yeniden seçilebilirdi. Ancak genel oyla ve Cumhurbaşkanı tarafından seçilen senatörlerin üçte biri her iki yılda bir yenilenirdi (Özkan, 2022, s. 35).

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi faaliyetlerini kendi belirledikleri İçtüzük hükümlerine göre yürütmüşlerdir. Kanunlar gibi içtüzükler de Anayasa Mahkemesi'nin denetimi kapsamındaydı. Bunun yanı sıra yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin kararlara karşı Anayasa Mahkemesi'ne başvuru imkânı tanınmıştır. Her iki meclis de, meclis üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve esas itibarıyla toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verirdi (Şaylan, 1983, s. 2670).

Anayasaya göre, yasa önerme yetkisi Bakanlar Kurulu'na ve TBMM üyelerine aitti. Ancak yasaların yapılmasında Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosu arasında eşitlik bulunmuyordu. Yasa tasarıları öncelikle Millet Meclisi'nde ele alınır, ardından Senato'ya gönderilirdi. Senato metni onayladığında tasarı kanunlaşırdı. Bununla birlikte, iki meclis arasında ortaya çıkabilecek görüş ayrılıklarının karma bir komisyon aracılığıyla giderilmesi ve nihai kararın Millet Meclisi'ne bırakılması benimsenmiştir (Soysal & Sağlam, 1983, ss. 31-32; Özgişi, 2012, s. 103).

Parlamentonun hükûmeti denetleme yollarından soru, genel görüşme, meclis soruşturması ve meclis araştırması her iki meclisin yetkisindeydi. Buna karşılık gensoru verme yetkisi ise yalnızca Millet Meclisi'ne verilmiştir. Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma talepleri, TBMM'nin birleşik oturumunda görüşüldükten sonra karara bağlanırdı. Soruşturmayı yürütmek için her iki meclisten eşit sayıda üye seçilerek bir komisyon oluşturulurdu. Sorumluların Yüce Divana sevk edilip edilmeyeceğine ise yine birleşik oturumunda karar verilirdi (Resmî Gazete, 20 Temmuz 1961, s. 4647; Kili & Gözübüyük, 1985, s. 196).

TBMM üyelerinin yasama dokunulmazlığı anayasanın 79. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Buna göre, TBMM üyeleri, meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlardı. Ayrıca seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir meclis üyesi, kendi meclisinin kararı olmadıkça tutuklanamaz, sorguya çekilemez ve yargılanamazdı. Ancak ağır cezayı gerektiren suçüstü hâli bu hükmün dışında tutulmuştur (Aydoğan, 2020, s. 435).

Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde Türkiye, A, B ve C olmak üzere üç seçim bölgesine ayrılmış ve her bölgeden 50 senatör seçilmesi kararlaştırılmıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir illeri ise kendi içinde ayrı seçim bölgelerine bölünmüştür (Resmî Gazete, 30 Mayıs 1961, ss. 4186-4187; Çakırbaş, 2020, s. 1528). C grubu iller içerisinde yer alan Siirt, her seçim döneminde senatör kontenjanı 1 olarak belirlenmiştir. 1961-1980 yılları arasında Siirt, toplamda dört senatör ile Senato'da temsil edilmiştir. Bu senatörler sırasıyla, Latif Aykut (1961-1964), Abdurrahman Kavak (1964-1973), Süreyya Öner (1973-1979) ve İdris Arıkan (1979-1980)'dir.

Cumhuriyet Senatosu Siirt Üyeleri (1961-1980)

Latif Aykut

Latif Bey, 1916'da Siirt'te dünyaya gelmiştir (TBMM Albümü, 1961, s. 37). İlk ve orta tahsilinden sonra 1935'te Diyarbakır Lisesi'ni, 1938'de ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Askerlik görevinden sonra Adalet Bakanlığı'nda hâkim adayı olarak çalışmaya başlamış; Akçadağ'da hâkim yardımcılığı, sorgu hâkimliği ve hâkimlik görevlerinde bulunmuştur. 1945'te hâkimlikten ayrılarak serbest avukatlığa geçmiştir. 30 Haziran 1947 ile 1 Eylül 1951 tarihleri arasında Malatya Belediyesi'nde Hukuk Müşaviri olarak görev yapmıştır (Latif Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 151; TBMM Albümü, 2010, C.4, s. 1724; Çoker, 1998, C.1, s. 445).

15 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlerde Yeni Türkiye Partisi'nin adayı olarak (Cumhuriyet Senatosu Almanâğı ve Tarihçe, 1973, s. 90), 36.772 oyla Cumhuriyet Senatosu Siirt üyeliğine seçildi (Latif Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 151). Latif Bey, 8 Ekim 1963'te partisinden istifa ederek Adalet Partisi'ne katılmıştır. Senato'da Malî ve İktisadî İşler ile Bütçe komisyonlarında görev almış ve sekiz kez Genel Kurul'da konuşma yapmıştır. 1964'te senatörlük görevi sona ermiştir. 1964-1976 yılları arasında serbest avukatlık yapan Latif Bey, (Çoker, 1998, C.1, s. 445), 8 Mart 1976'da Bayındırlık Bakanlığı I. Hukuk Müşavirliğine atandı (BCA, 30.11.1.0.424.12.7). Bu görevinden sonra 6 Haziran 1980'de Bakanlık Müşavirliği'ne getirilmiş (BCA, 30.11.1.0.527.59.9), 17 Temmuz 1981'de ise yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. 25 Mart 1994'de İstanbul'da vefat eden Latif Bey, evli olup beş çocuk babasıydı (Çoker, 1998, C.1, s. 445).

Latif Aykut'un Senato Faaliyetleri

1962 yılı İmar ve İskân Bakanlığı'nın bütçe görüşmeleri sırasında YTP Senato Grubu adına söz alan Latif Bey, iki konuya değinmiştir. İlk olarak, bakanlığın nüfus yoğunluğu olan yerlere daha fazla önem verdiğini ancak nüfus yoğunluğu az olan yerlerin ise ihmal ettiğini dile getirmiştir. Latif Bey, bu bölgelerde yaşayan insanların hayvanlarıyla birlikte tek odalı evlerde yaşamak zorunda kaldığını ve hayvan gübresini hem ısınma hem de aydınlanma amacıyla kullandığını ifade etmiştir. Bu durumun zorluğuna dikkat çeken Latif Bey, bu insanlara öncelikli olarak her türlü yardımın yapılmasının daha adil bir yaklaşım olacağını vurgulamıştır. İkinci konu ise bakanlık tarafından Avrupa'ya gönderilecek öğrenciler meselesidir. Latif Bey, bakanlığın bazı programlar üzerinde incelemeler yapmak üzere Avrupa'ya öğrenci göndermek istediğini, ancak her meselenin mutlaka yerine gitmek suretiyle tetkik edilmeyeceğini ileri

sürmüştür. Türk öğrencilerinin Avrupalı öğrencilerden daha zeki olduğunu belirten Latif Bey, bu alandaki kaynakların tercüme edilerek öğrencilerin hizmetine sunulmasının daha verimli olacağını belirtmiştir. Bu sayede, yurtdışına öğrenci göndermenin maliyetinden de tasarruf edileceğini ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilere sadece teorik bilgi vermenin yeterli olmadığını, onlara pratik beceriler kazandırmak ve çalışma arzusunu aşılama gerektiğini de ifade etmiştir (CSTD, D.1, C.2, ss. 542-543)

27 Mart 1962 tarihli Senato görüşmelerinde söz alan Latif Bey, Siirt'in Batman kazasında bir çimento fabrikasının kurulmasının düşünülp düşünülmediğine dair Sanayi Bakanı'ndan sözlü olarak cevaplandırılmasını istemiştir. Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş, Latif Bey'in sorusuna verdiği yanıtta, beş yıllık kalkınma planı kapsamında Batman'da bir çimento fabrikasının kurulmasının düşünüldüğünü ancak nakliye meselesinden dolayı incelemelerin sürdüğünü ifade etmiştir. Bunun üzerine Latif Bey, Elazığ'daki çimento fabrikasını örnek göstererek buradan Van ve Hakkâri'ye nakliye yapıldığını belirtmiş ve Sanayi Bakanı'nın Batman için dile getirdiği nakliye masrafı sözlerine karşı çıkmıştır. Tekrar söz alan Sanayi Bakanı Fethi Bey, devletin fabrika kurulacak yerleri belirlerken öncelikle kamu yararını göz önünde bulundurduğunu belirtmiş ve Batman konusundaki etüt çalışmalarının devam ettiğini ifade etmiştir (CSTD, D.1, C.3, ss. 222-224)

19 Mart 1963 tarihli Senato Genel Kurul görüşmeleri sırasında söz alan Latif Bey, Doğu bölgelerinde görev yapmak için tayinlerini isteyen çeşitli meslek gruplarından bazı kişilerin Doğu'da istihdamlarının uygun bulunmadığı gerekçesiyle atama yapılmadığı yönünde bilgi aldıklarını belirterek, Hükûmet'ten şu soruların sözlü olarak cevaplandırılmasını istemiştir:

“a) Doğu'da istihdamları caiz bulunmadığı yolunda Hükümet veya Bakanlıkça haklarında karar ittihaz olunmuş kimseler olup olmadığının, varsa

b) Bunların kaç kişi ve kimlerden ibaret olduğunun ve verilmiş olan bu kararların mesnedinin ne olduğu diğer bir mana ile zan altında bulundurulmuş şahıslara isnat olunan efaalin dayandığı kanuni, hukuki sebep ve vakaların,

c) Alınan bu nevi kararların Anayasa ilkesindeki hukuki kıymetlerinin Hükümetçe sözlü olarak cevaplandırılmasını...”
(CSTD, D.2, C.10, s. 396).

Latif Bey'in bu sorularına yanıt veren Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Hasan Dinçer yaptığı açıklamada, haklarında Doğu'da görevlendirilmeleri uygun

olmadığı gerekçesiyle herhangi bir şahıs hakkında alınmış bir kararın bulunmadığını hükûmetin yalnızca Doğu illerinde görev yapacak memurların daha nitelikli kişiler arasından seçilmesini teşvik etmek amacıyla bazı tedbirler düşündüğünü ifade etmiştir. Bu tedbirler arasında, Doğu bölgelerinde görev yapacak memurlara mahrumiyet tazminatı verilmesi, memur çocuklarının eğitimine destek sağlanması, memurların ve ailelerinin sağlık durumları için yardım edilmesi ve bu bölgelerde çalışanlara kıdem zammı verilmesi gibi hususlar bulunduğunu ve bunun dışında alınmış bir kararın olmadığını ifade etmiştir. Hasan Bey'in bu açıklamalarının ardından tekrar söz alan Latif Bey, bazı doktor, mühendis ve farklı meslek gruplarından kişilerin Doğu'da çalışma istekleri ile ilgili olarak "Doğu'da istihdamları caiz değildir" kaydıyla ellerinde bazı belgelerin bulunduğunu ve bu belgeleri en kısa zamanda açıklayacaklarını ifade etmiştir. Hasan Bey ise, Latif Bey'in elindeki belgeleri kendilerine ulaştırması halinde bu konu üzerinde hassasiyetle duracaklarını belirtmiştir (CSTD, D.2, C.10, ss. 396-397).

20 Ağustos 1963 tarihli senato oturumunda söz alan Latif Bey, Cumhuriyet gazetesinin 30 Mart 1963 tarihli sayısında, Toprak Dergisi sahibinin, dergide yayımlanan bazı yazılar nedeniyle üniversite öğrencileri tarafından sorguya çekilip tartaklandığı ve ardından serbest bırakıldığına dair bir haber yer aldığını belirterek, bu olayla ilgili olarak İçişleri ve Adalet Bakanlarından aşağıdaki soruların sözlü olarak cevaplandırmalarını istemiştir:

1. *Bahsi geçen dergide gençliği harekete getiren yazıların mahiyeti itibarı ile suç teşkil edip etmediği, teşkil ediyorsa adli makamlarca takibata geçilip geçirilmediğinin,*
2. *İster suç teşkil etsin ister etmesin bir yazar ve dergi sahibinin fikrinden dolayı mesul edilebilmesi veya sorguya çekilmesi ancak Devletin kanuni salâhiyetler ile teçhiz edilmiş vazifelileri tarafından mümkün olduğuna göre gayrimesul şahısların hot behot hareketlerinin önlenmesi için Dâhiliye Vekâletince hâdiseden evvel veya sonra bir tedbir alınıp alınmadığının ve bu suçu işleyenler hakkında Adalet Bakanlığınca kanuni takibata tevessülün düşünülüp düşünülmediğini?* sormuştur (CSTD, D. 2, C.13, ss. 828-829).

İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, bu sorulara verdiği yanıtta, Toprak dergisinde yayımlanan yazıların suç teşkil eden mahiyette olmadığından herhangi bir soruşturmanın başlatılmasına gerek görülmediğini belirtmiştir. Olayın üniversite içerisinde meydana geldiğini ve dergi sahibi İlhan Darendelioğlu'nun bu konuda herhangi bir şikâyetle bulunmadığını ifade etmiştir. Adalet Bakanı Abdülhak

Kemal Yörük de İçişleri Bakanı Bekata'nın açıklamalarına benzer bir cevap vermiştir. Bu cevaplardan tatmin olmayan Latif Bey, bir vatandaşın yazısı veya fikri nedeniyle yalnızca yetkili makamlar tarafından cezalandırılabileceğini açıklamıştır. Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının olaya gereken önemi vermediğini öne sürmüştür. Fikir özgürlüğünün tam anlamıyla sağlanabilmesi için bu tür hadiselerin cezasız kalmaması gerektiğini belirten Latif Bey, hükûmetin bu konulara daha fazla hassasiyet göstermesi gerektiğini dile getirmiştir (CSTD, D. 2, C.13, ss. 829-830).

29 Ağustos 1963 tarihli senato oturumunda köylü ve çiftçilerin Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri'ne olan borçlarının taksitlendirilmesini öngören kanun teklifi müzakere edilmiştir. Bu kanun teklifi üzerine söz alan Latif Bey, Ziraat Bankası ile köylüler arasındaki ilişkinin özel hukuk kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ve Parlamento'nun alacaklı ile borçlu arasına girerek borçların tasfiyesine karar verme yetkisinin bulunmadığını ifade etmiştir. Latif Bey, çiftçilerin bankalara ve Tarım Kredi Kooperatiflerine olan toplam borcunun yaklaşık bir milyar otuz beş milyon lirayı bulduğunu ve bu borçların ertelenmesi halinde bankanın 1964 yılı için planladığı tarımsal kredi yükümlülüklerini yerine getiremeyeceğini belirtmiştir. Latif Bey, borçluların borçlarını ödemeyi kendilerine ilke edinmeleri gerektiğini aksi takdirde seçim dönemlerinde nasıl olsa çeşitli sebeplerle Hükûmet ve Parlamento üyeleri çıkaracakları kanunlarla borçlarını ertelenir hissine kapılacaklarını belirtmiştir. Böyle olması durumunda ise hiçbir mali kurum veya bankanın alacaklarını tahsil edemeyeceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla teklifinin senato tarafından kabul edilmesini istemiştir (CSTD, D.2, C.14, ss. 73-74)

Abdurrahman Kavak

Abdurrahman Bey, 1918'de Siirt ilinin Kurtalan ilçesinin Bilvanis köyünde doğmuştur (Cumhuriyet Senatosu Albümü, 1966, s. 41). 1938'de Diyarbakır Lisesi'ni, 1942'de Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Maliye Bakanlığı Milli Emlâk Müdürlüğü'nde görev yaptıktan sonra askerlik hizmetini tamamlamıştır. 1945'te Adalet Bakanlığı'nda hâkim adaylığına atanmış, 1946'da ise Ardahan Hâkim Yardımcısı olarak görev yapmıştır. 1951'de hâkimlikten ayrılarak Siirt'te avukatlık yapmış ve aynı zamanda Kurtalan'daki arazilerinde çiftçilikle uğraşmıştır (Abdurrahman Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 227; Çoker, 1998, C.1, s. 633).

1964'te Cumhuriyet Halk Partisi'nden Siirt Cumhuriyet Senatörü seçilmiş, (Abdurrahman Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 227). 1966'da partisinden ayrılarak Adalet Partisi'ne katılmıştır. Senato'da Dilekçe Karma, İçişleri, Tarım Orman ve Tarım komisyonlarında üye olarak çalışmış ve Genel

Kurul'da 9 konuşma yapmıştır. 1973'te senatörlük görevi sona erdikten sonra memleketine dönerek çiftçilikle uğraşmıştır. 3 Aralık 1978'de Ankara'da vefat eden Abdurrahman Bey, (Çoker, 1998, C.1, s. 634) evli ve yedi çocuk babasıydı (TBMM Albümü, 2010, C.4, s. 1736).

Abdurrahman Kavak'ın Senato Faaliyetleri

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 1970 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz alan Abdurrahman Bey, yazılı olarak cevaplandırması talebiyle Bayındırlık Bakanı'na şu soruları yöneltmiştir:

- 1. Haydarpaşa-Kurtalan demiryolu Kurtalan'da nihayetlenmektedir. Kurtalan'dan Siirt'e veya başka istikamete bu hattın uzatılıp uzatılmayacağı?*
- 2. Eruh-Şırnak yoluna başlanmıştır. Birkaç seneden beri önem verilmemektedir. Bir kömür havzası olan Şırnak ilçesinin bu yolunun yapılması zaruridir. Bunun ne zaman bitirileceği?*
- 3. Bidar barajı Siirt ve civar iller için ekonomik ve sosyal yönden katkıda bulunacaktır. Şirvan-Pervari yolu 70-80 Km'dir. Barajın yapımı bu yolun yapımına bağlıdır. Bu yollara başlanılmıştır. Bunun da ne zaman biteceği bilinmemektedir. Biran evvel bitirilmesi ve bitim tarihinin bildirilmesi. Barajın başlaması ve temelinin atılmasını da rica ediyorum.*
- 4. Batman, petrol bölgesidir. Asfalt ve petrol oradan çıkmaktadır. Siirt çevre yolları en az asfaltlanmış bir ildir. Bu yolların asfaltlanması hususundaki programın ne safhada bulunduğu ve yapılıp yapılmayacağı? CSTD, D.9, C.56, s. 709).*

Bu sorulara ilişkin olarak Bayındırlık Bakanı Turgut Yaşar Gülez, cevabını daha sonra yazılı olarak vereceğini ifade etmiştir (CSTD, D.9, C.56, s. 709).

Abdurrahman Bey, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 1971 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle yaptığı konuşmada, Siirt'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer alan bazı iller gibi coğrafi açıdan çeşitli talihsizlikler yaşadığına dikkat çekmiş ve bu durumun bölgenin sosyo-ekonomik gelişimini olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Siirt ilinin yeterli yatırım alamadığını ve Siirt halkının yıllardır bir fabrikanın hasretini çektiğini belirten Abdurrahman Bey, halkın beklentilerini karşılayacak gerekli yatırımların yapılmasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Batman'da faaliyet gösteren Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) bölgeye sosyal, kültürel ve iktisadi açıdan çok büyük hizmetlerinin olduğunu, ancak Batman'a bir petrokimya tesisinin kurulmamış

olmasından da büyük üzüntü duyduklarını ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Şırnak'ta milyonlarca ton üzerinde vasıflı bir kömür rezervinin mevcut olduğuna dikkat çeken Abdurrahman Bey, bu önemli kaynağın vasıfsız bir şirket tarafından işletildiğini belirterek, söz konusu kömür rezervlerinin Türkiye Kömür Şirketi tarafından işletilmesinin, hem bölge hem de ülke için daha faydalı olacağını savunmuştur. Abdurrahman Bey bunun dışında, bölgede iklimin kurak geçmesi nedeniyle Kezen, Başyurt, Garzan ve Batman nehirleri üzerinde sulama tesislerinin ve barajların inşa edilmesini Hükûmet'ten talep etmiş ve bu yatırımların bölge ekonomisine büyük katkı sağlayacağına dikkat çekmiştir (CSTD, D.10, C.63, s. 436).

1972 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Abdurrahman Bey konuşmasında, Siirt ve ona bağlı ilçelerde karşılaşılan ulaşım sorunlarına dikkat çekmiştir. Siirt ile Şırnak ilçesi arasındaki mesafenin 100 kilometre olduğunu, ancak bu iki yerleşim arasında doğrudan ulaşımın olmaması nedeniyle halkın, ilden ilçeye gitmek için dört ilçeyi kat ederek 400 kilometre yol gitmek zorunda kaldığını vurgulamıştır. Bu ulaşım zorluğunun bölge halkı için ciddi bir mağduriyet yarattığını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Siirt ile Pervari ilçesi arasındaki 100 kilometrelik yolun da uzun zamandan beri yapılmadığını belirten Abdurrahman Bey, Bidar Barajı'nın inşası için bu yolun yapımının hayati bir önem taşıdığını ifade etmiştir. Ayrıca Minar'ı Baykan ilçesine bağlayan, Sason'u da Cacas'a bağlayan yol ve köprülerin bir an evvel yapılmasının elzem olduğunu vurgulamıştır. Siirt'in Batman ilçesinde petrol çıkmasına rağmen, bölgenin diğer illere kıyasla asfaltlama yatırımlarından çok az pay aldığını dile getiren Abdurrahman Bey, Bakanlıktan bölgedeki yolların bir an önce asfaltlamasını talep etmiştir (CSTD, D.11, C.2, ss. 459-460).

Abdurrahman Bey, seçildiği ilin sorunlarını her fırsatta Senato gündemine getirmiştir. 1972 yılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Abdurrahman Bey, Batman'da petrol çıkarılmasına rağmen, bölgenin hâlâ bir kimya tesisine kavuşamadığını belirtmiştir. Bakanlıktan bu tesisin bir an önce kurulmasını talep etmiştir. Bunun yanı sıra seçim bölgesinde yıllardır süregelen kuraklık sorununu gündeme getirerek Siirt ilindeki Başuğ, Kezef, Batman ve Garzan nehirleri üzerinde sulama tesislerinin kurulması için Bakanlık nezdinde bir çalışmanın yapılıp yapılmadığını sormuştur. Ayrıca seçim bölgesinde kış ikliminin çok şiddetli geçtiğini ve kömür temini konusunda ciddi sıkıntılar yaşandığını belirtmiştir. Şırnak ilçesinde Maden Tetkik Arama tarafından yapılan sondaj çalışmaları sonucunda yaklaşık 20 milyon tonluk bir kömür rezervi bulunduğunu, Şırnak'ta 90 liraya mal edilen bu kömürün, Diyarbakır'a nakledildiğinde fiyatının 160 liraya, Ankara'ya nakledildiğinde ise 400 lirayı aştığını ifade etmiştir. Bu yüksek maliyet farkının bölgede bir Kömür

Tevzi Müessesesi'nin bulunmamasından kaynaklandığını belirten Abdurrahman Bey, bölgenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kömür tevzi depolarının açılması halinde, vatandaşların daha uygun fiyata kömür temin etmelerini sağlayacağını vurgulamıştır (CSTD, D.11, C. 3, ss. 191-192).

Abdurrahman Bey, 1973 yılı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada, Türkiye'deki sanayi dağılımının dengesizliğine dikkat çekmiş ve birçok bölgede sanayinin bulunmadığını verdiği örneklerle açıklamıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki bazı illerde sanayi tesisleri mevcutken, bazı illerde ise sanayi tesislerinin olmadığını dile getirmiştir. Bu durumun bölgesel kalkınma açısından büyük bir haksızlık yarattığını ifade eden Abdurrahman Bey, bu haksızlığın bir an önce giderilmesi için Bakanlıktan bu konuda adım atmasını talep etmiştir. Ayrıca Bakan'a yazılı olarak cevaplaması için şu soruları yöneltmiştir:

1. Siirt'te bir tesisin kurulması programa alınmış mıdır?
2. Siirt battaniyeciliği içte ve dışta rağbet görmüştür ve görmektedir. İhtiyaca cevap veremiyor. İhtiyacı karşılayacak derecede bir seviyeye getirilmesi için Bakanlığın görüşü nedir, bu hususta katkıları olacak mı? diye sormuştur (CSTD, D.12, C.9, ss. 120-121).

Süreyya Öner

Süreyya Bey, 1924'te Siirt'te doğmuştur (TBMM Albümü, 2010, C.4, s. 1759). 1943'te Malatya Lisesi'ni, 1948'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Askerlik hizmetinin ardından hâkim adayı ve çeşitli yerlerde hâkim yardımcısı ve sulh hâkimi olarak görev yapmış, 1958'de hâkimlikten istifa ederek Siirt'te serbest avukatlığa başlamıştır. 1961 genel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden Siirt milletvekili seçilmiş ve dönem sonunda yeniden avukatlık yapmaya başlamıştır (Süreyya Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 383; Çoker, 1999, C.2, s. 363).

Süreyya Bey, 14 Ekim 1973'teki Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde CHP'nin adayı olarak (Süreyya Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 362), 21.432 oy ile Siirt'ten senatör olarak seçildi (Süreyya Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 362). Senato'da, Bayındırlık, Ulaştırma, İmar ve İskân ile Mali ve İktisadi İşler komisyonlarında görev yaptı. Senato'da çeşitli konular üzerine 12 konuşma yaptı. 14 Ekim 1979'daki üçte bir yenileme seçiminde senato üyeliği sona erince bir süre İstanbul'da avukatlık mesleğini icra etti (Çoker, 1999, C.2, ss. 363-364). 2011'de İstanbul'da vefat eden Süreyya Bey, (Anadolu Ajansı, 2011,

<https://www.haberler.com/yerel/eski-milletvekili-oner-hayatini-kaybetti> Erişim Tarihi, 10.06.2024) evli olup, sekiz çocuk babasıydı (TBMM Albümü, 2010, C.4, s. 1759).

Süreyya Öner'in Senato Faaliyetleri

Süreyya Bey, 22 Nisan 1974'te Senato'ya bir soru önergesi vererek Siirt ilinde kurulması planlanan tesislerle ilgili olarak Başbakan'dan aşağıdaki soruların yazılı olarak cevaplandırmasını talep etmiştir:

1. Siirt'te yayınlanan mahallî gazetelerde bazı kaynaklara atfen 1973 yılında projeleri hazırlanmış birtakım yatırımların, 1974 uygulama programına alınmış olduğu haberleri yer almaktadır. Buna göre Siirt'te:

- A) Bir Meyan kökü Fabrikası,*
- B) Yün yapağı iplik ve Dokuma Fabrikası,*
- C) Süt Mamulleri Fabrikası,*
- D) Yem Fabrikası,*

Buna göre:

- 1. Yukarıda anılan tesislerin etütleri yapılmış mıdır? Yapılmış ise hangileri projeye bağlanmıştır.*
- 2. Her birisinin proje tutarı ne kadardır.*
- 3. Bunlardan hangileri 1974 uygulama programına dâhil edilmiştir? Programa alınmış ise fiilen işe ne zaman başlanacaktır? (CSTD, D.13, C. 13, s. 575).*

Başbakan Bülent Ecevit, Süreyya Bey'in sorularına verdiği yazılı cevapta, Siirt iline yönelik 1974 yılı imalat sanayi yatırımları ile ilgili çalışmalar hakkında bilgiler vermiştir. Meyan kökü ürünleri üretimi için bir tesis kurulmasına yönelik yapılabirlik araştırması 1973 yılı Yatırım Programı kapsamında Sümerbank Genel Müdürlüğü'ne görev verildiğini, ancak bu tesisin yerel tasarruflarla hayata geçirilebileceği ihtimalinin doğması ve yerel bir müteşebbis grubunun teşekkül etmesi üzerine, söz konusu tesisin yapılabirlik araştırması Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından öncelikle ele alınmış ve 1973 yılı içerisinde tamamlamıştır. Yerel girişimcilerin bu projeyi gerçekleştirme yönündeki çabalarının destekleneceğini belirtmiştir. Yörelere itibarıyla yün ipliği ve yünlü dokuma konusundaki yatırım fırsatlarını ortaya çıkarabilmek amacıyla 1973 yılı Yatırım Programı ile "Yünlü Sanayiini Geliştirme ve Tiftik Değerlendirme Projesi" kabul

edilmiş ve ilgili kamu kuruluşuna bu konuda görev verilmiştir. Siirt ilini de kapsayan bu çalışma yılı içerisinde tamamlanamamıştır. 1974 yılı Yatırım Programı ile devam edilecek bu araştırma sonuçlarına göre, uygun görülen yörelerde yeni yatırımlara 1975 yılı Yatırım Programı ile başlanacaktır. Süt ve mamulleri tesisi 1974 Yatırım Programı kapsamında kurulması planlanmamaktadır. Projenin toplam yatırım tutarı 13,5 milyon TL olup, bunun 1 milyon TL'si 1974 yılı ödeneği olarak tahsis edilmiştir. 1974 yılı Yatırım Programında yer alan bir diğer proje, yem fabrikasıdır. Projenin toplam yatırım tutarı 9 milyon TL olarak belirlenmiş, 1974 yılı için 2,4 milyon TL'lik bir ödenek ayrıldığı cevabını vermiştir (CSTD, D.13, C. 13, ss. 575-576).

Süreyya Bey, 4 Haziran 1974'te Senato'ya, Siirt ilinin televizyon yayınlarından faydalanması hususunda ne düşünüldüğüne dair bir soru önergesi vererek, Başbakan'dan bunun yazılı olarak cevaplandırılmasını talep etmiştir. Önergesinde, eğlendirici olmaktan çok eğitici ve öğretici fonksiyonu olan televizyon yayınlarından gelişmiş illerin yeterince yararlandığını, buna karşın Türkiye'nin geri kalmış illerinden biri olan Siirt ve çevresinin henüz bu imkânlardan faydalanmadığını belirtmiştir. Süreyya Bey, Siirt ilinin televizyon yayınlarından ne zaman faydalanacağını, bu konuda Başbakanlıkça düşünülmüş veya planlanmış herhangi bir çalışmanın olup olmadığını, varsa bu çalışmaların hangi aşamada olduğunu açıklanmasını istemiştir. Süreyya Bey'in bu sorusuna ilişkin olarak Başbakan Bülent Ecevit verdiği yazılı cevapta, TRT Genel Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere dayanarak, Siirt, Bitlis ve Muş illerine yayın yapacak olan yüksek güçlü anatelevizyon verici istasyonu yapımı projesinin 1974 yılı yatırım programına alındığını, arazinin çok engebeli olması nedeniyle yayın alamayacak boşlukların ancak, anaverici faaliyete geçtikten sonra tespit edilebileceğini belirtmiştir. Bu tespitler doğrultusunda, hangi bölgelerde yardımcı verici istasyonlarının kurulması gerektiğinin netleşeceğini ifade etmiştir. Ayrıca bina projeleri ve teçhizat şartnamesinin hazırlanmış olduğunu ve yakın bir zamanda ihaleye çıkarılacağını da sözlerine eklemiştir (CSTD, D.13, C.17, ss. 82-83).

Süreyya Bey, 26 Haziran 1974'te Senato'ya Siirt Şehir Kadastrolarına dair soru önergesi vererek, eski bir şehir olan Siirt merkez ilçesinde tapu kayıtlarının sıhhsiz ve içinden çıkılmayacak kadar karışık bir durumda olduğunu ve bu durumun da sürekli ihtilâflara neden olduğunu ifade etmiştir. Süreyya Bey, devamlı ihtilâflara neden olan Siirt şehir kadastrolarına ne zaman başlanacağı hususunda Başbakan'dan yazılı olarak cevaplandırılmasını istemiştir. Maliye Bakanı ve Devlet Bakanı Vekili Deniz Baykal bu soruya verdiği yazılı cevapta, kadastro çalışmalarının kalkınma planlarının belirlediği esaslara ve mevcut bütçe olanaklarına göre yıllık icra programlarına uyularak yürütüldüğünü belirtmiştir.

Baykal, Siirt ili merkez ilçesinin kadastro planlaması için ön çalışmaların başlatıldığını ifade ederek, mahallinden edinilen bilgilere dayanarak, 13 mahalleden oluşan merkez ilçede vergide kayıtlı 12.750 taşınmaz maldan 11.000'inin tapuda kayıtlı olduğunu ve yaklaşık 1.750 kadarının ise zilyetliğe dayalı tapusuz tasarruf konusu olduğunu açıklamıştır. Yeni kadastro bölgelerinin açılabilmesi için çalışmalarını tamamlayan bölgelerdeki elemanların görevlendirilmesiyle mümkün olacağını belirten Baykal, yeni bölgelerin açılmasının önceden planlanan esaslara göre yürütüleceğini ve Siirt ili merkez ilçesinin kadastro çalışmalarının 1975 yılı programı içerisinde değerlendirileceğini ifade etmiştir (CSTD, D.13, C.17, s. 259).

Süreyya Bey, 9 Temmuz 1974'te Senato'ya, Siirt ilinde bir havaalanı yapılmasının ve dolmuş seferleri yapan uçakların sefere konulmasının düşünüldüğü düşünülmediğine dair bir soru önergesi vermiştir. Önergesinde, Ulaştırma Bakanı'ndan şu soruların yazılı olarak cevaplandırılmasını talep etmiştir:

- 1. Yıllar önce bir havaalanı yapılması düşünülen Siirt'te bugün için Bakanlığınızda bu konuda bir çalışma var mıdır?*
- 2. Büyük uçakların konmasına elverişli bir havaalanı yapıncaya kadar küçük meydanlara inip kalkabilen ve dolmuş seferleri yapan uçakların bu az gelişmiş Güneydoğu ilimizde sefere konulması düşünülmekte midir ? Bu konuda Bakanlığınızda halen bir çalışma var mıdır? (CSTD, D.13, C.17, s. 352).*

Ulaştırma Bakanı Ferda Güley, bu sorulara verdiği yazılı cevapta, yapılan ön etütlere dayanarak Siirt ilinde hava yolu işletmesine açılmasını gerektirecek bir yolcu potansiyelinin bulunmadığını belirtmiş ve bu sebeple de, Siirt'in ilk planda Feeder-Line sisteminde hava yolu işletmesine açılacak şehirler arasında yer almasının mümkün olmadığını ifade etmiştir (CSTD, D.13, C.17, s. 351).

Süreyya Bey, 5 Kasım 1974'te Senato'ya, Pervari İlçesinin Bidar Köyünde Botan çayı üzerinde "Bidar" adıyla yapılması planlanan barajın inşasından hangi gerekçelerle vazgeçildiğine dair soru önergesi vererek, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan bunun yazılı olarak cevaplandırılmasını istemiştir. Önergesinde, söz konusu barajın geçen yıllarda programa alındığını, ancak sarp ve kayalık arazi yapısı nedeniyle projeden vazgeçildiğini ifade etmiştir. Süreyya Bey, çevredeki enerji ihtiyacını karşılayacak bu barajın yapımından neden ve ne zaman vazgeçildiğini, projenin tekrar hayata geçirilip geçirilemeyeceğini, inşaata başlanacaksa ne zaman başlanacağını, etüt ve projelerin hangi aşamada olduğunu ve mali boyutunun ne kadar olduğunu öğrenmek istemiştir. Enerji ve Tabii

Kaynaklar Bakanı bu önergeye verdiği yazılı cevapta, Dicle Havzası keşif çalışmaları kapsamında Botan Çayı üzerinde Bidar 1, Bidar 2, Narlı 1, Narlı 2 ve Pervari Santrallerinin tespit edildiği belirtilmiştir. Ancak Süreyya Bey'in dile getirdiği Bidar Barajı'nın gerçekte "Pervari Santrali" olduğu ve bu santralin Van Çimento Fabrikası'na enerji sağlamak amacıyla programa alındığı açıklanmıştır. Projenin hayata geçirilememesinin temel nedenleri arasında, gerekli teknik verilerin toplanamaması, yeterli teknik personelin bulunmaması ve santral alanına ulaşımın sağlanamaması gösterilmiştir. Yol yapım maliyetlerinin yüksekliği ve santral inşaatının zorlukları göz önünde bulundurularak projenin daha ileri bir tarihte ele alınmasının uygun görüldüğü vurgulanmıştır. Süreyya Bey, nihai kararın ise Türkiye'nin enerji planlamasına bağlı olarak belirleneceğini ifade etmiştir (CSTD, D.14, C.18, ss. 60-61).

Süreyya Bey, 12 Kasım 1974'te Senato'ya, Siirt'te DSİ'nin bir şubesinin açılmasının düşünülp düşünülmediğine dair soru önergesi vererek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan şu soruların yazılı olarak cevaplandırmasını istemiştir:

1. Batman ilçesi kenarından akan Batman Çayının her iki yakasında mumbit arazi mevcuttur. Batman Çayının Diyarbakır yakasında gerekli regülâtör ve tesisler yapıldığı halde Siirt yakasında parça, parça beldeler yapılmış ve çalışma çok noksan olarak o noktada bırakılmıştır.

a) Siirt yakasındaki geniş ve verimli arazinin taşkınlardan korunmaktan başka bu araziye sulamak için de boşuna akıp giden bu sudan faydalanılması yönünden bir çalışma var mıdır? Varsa bu çalışma hangi safhadadır? Yoksa ne zaman başlanacaktır?

b) Düzenleme ve disiplin altına alınmaya muhtaç zengin akarsu kaynaklarına sahip Siirt ilinde bu kaynakların değerlendirilmesi bakımından Siirt'te DSİ'nin bir şubesinin açılması düşünülmekte midir? (CSTD, D.14, C.18, s. 111).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı bu sorulara verdiği yazılı cevapta, Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü'nün Siirt ilindeki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgiler sunmuştur. 1973 yılı sonuna kadar tamamlanan 3 ayrı su projesinin toplam keşif bedelinin 325 bin TL olduğunu açıklamıştır. 1974 yılı programı çerçevesinde, 4,2 milyon TL tutarında ve 1975 sonrasında başlatılacak olan 920 bin TL değerinde taşkın koruma projelerinin planlandığını belirtmiştir. Bunların yanı sıra, 1968 yılında başlatılan ve 1977 yılında tamamlanması hedeflenen Batman-Silvan projesinin toplam yatırım bedeli 101,5 milyon TL olarak

öngörülmüştür. Ayrıca etüt çalışmaları tamamlanan Garzen-Ayşehatun projesi ile planlaması tamamlanan Batman projesi de mevcuttur. Batman çayının baz sarfiyatı ile Batman-Silvan Sağ sahilinde toplam 7.890 hektarlık alanın sulanması amaçlanmış ve işin iki kısım halinde inşa edilmesi projelendirilmiştir. Batman-Silvan sağ sahil sulama regülatörü 1973 yılında tamamlanmış olup, bu işin maliyeti 11.150.000 TL olarak kaydedilmiştir. Batman-Silvan sağ sahil birinci kısım sulama inşaatı, 15.350 TL keşif bedeli ile planlanmış ve 1973 yılı sonunda tasfiye edilmiştir. Hâlihazırda ovanın 3.790 hektarlık bir kısmında sulama yapılmaktadır. 50 bin hektarlık ikinci kısım sulama inşaatı ile birinci kısımda eksik kalan işler, 1974 yılı içerisinde ihale edilecektir. DSİ Genel Müdürlüğü'nün bu kapsamlı faaliyetlerine rağmen, şu an itibarıyla Siirt ilinde bir DSİ şubesi açılmasının gerekli olmadığı ifade edilmiştir (CSTD, D.14, C.18, s. 112).

7 Ocak 1975 tarihli senato görüşmelerinde gündem dışı söz alan Süreyya Bey, Siirt'in Pervari ilçesindeki köylerde görülen ve 17 çocuğun ölümüne yol açan kızamık salgınına gündeme getirmiştir. Konuşmasında, 4 Ocak 1975 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde Siirt'in Pervari ilçesinde kızamıktan 17 çocuğun öldüğü haberinin yer aldığını belirterek bu konuya dikkat çekmiştir. Süreyya Bey, 11 ilçeden oluşan ve 400 bin kişinin yaşadığı Siirt ilinde, 1975 yılı itibarıyla yalnızca 7 pratisyen hekimin bulunduğunu ifade etmiştir. Pervari Belediye Başkanlığı'ndan kendisine gönderilen telgrafta, 20 bin nüfuslu Pervari ilçesinde bir tek doktorun dahi bulunmadığı ve yüzlerce hastanın kaderleriyle baş başa bırakıldığı bilgisine yer verildiğini aktarmıştır. Sağlık merkezlerinde ve ocaklarında yeterli miktarda ilaç, aşı ve diğer tıbbi malzemelerin bulunmadığını, mevcut olanların ise son kullanma tarihlerinin geçtiğini söylemiştir. Bütün bu sorunlara, kötü beslenme ve çevresel faktörler de eklendiğinde, yerel halkın sık sık salgın hastalıklarla karşı karşıya kaldığını ifade ederek ilgili yetkililerden bu konuyla ilgili acil önlem almalarını talep etmiştir. Süreyya Bey'den sonra söz alan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Kemal Demir, Siirt ilindeki sağlık durumu hakkında yaptığı açıklamada, mevcut durumun daha da vahim olduğunu, Siirt ilinde toplamda 7 değil, yalnızca 3 doktor bulunduğunu ifade etmiştir. Doktorların bu bölgede çalışmak istememesinden dolayı ülke genelinde dengeli bir dağılım yapılamadığını belirten Bakan, mecburi hizmetle bölgeye atanan doktorların da mevcut doktor açığını kapatmada yetersiz kaldığını, Bakanlık olarak konuyla ilgili çeşitli çalışmaların yürütüldüğünü dile getirmiştir. Siirt ilindeki kızamık vakası üzerinde hassasiyetle durduklarını belirten Bakan, hekim bulunmayan bölgelere en yakın yerlerdeki hekimleri sevk ettiklerini açıklamıştır (CSTD, D.14, C.18, ss. 403-405; Coşkun, 2018, s. 11).

Süreyya Bey, 1975 yılı İçişleri Bakanlığı bütçe görüşmeleri münasebetiyle yaptığı konuşmada, İçişleri Bakanlığı'nın ve bağlı kuruluşların ülkenin iç

işlerinden sorumlu olduğunu vurgulamış ve bu görevlerin başarıyla yerine getirilebilmesi için Bakanlık bünyesindeki personelin sürekli olarak kendini yenilemesi ve gelişen çağa uyum sağlaması gerektiğini açıklamıştır. Personelin kültür seviyesinin yükseltilmesi, idarî reformların derhal uygulanması ve personele meslek öncesi eğitim verilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bunun yanı sıra il özel idareleri, belediyeler ve köylerden oluşan mahallî idarelerin halka hizmet sunma noktasında yetersiz kaldığını belirterek bu idarelerin güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Süreyya Bey bunun dışında, eski ve işlevselliğini yitirmiş nüfus kayıtlarının yenilenmesini, yurtdışına çıkan vatandaşların pasaport alma konusundaki sıkıntılarının giderilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca yıllardan beri kanuna aykırı olarak devam ettirilen bir uygulamaya da dikkat çekmiştir. Vatandaşların Hakkâri ilinin Çukurca ilçesine gidebilmek için önceden Hakkâri Valiliği'nden bir giriş belgesi almak zorunda olduklarını belirterek vatandaşların seyahat özgürlüğünü kısıtlayan bu uygulamaya bir son verilmesini istemiştir. Türkiye sınırlarında yapılan kaçakçılık konusuna da değinen Süreyya Bey, bu olayların ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamıştır. Kaçakçılığın sadece zabıtai tedbirlerle önlenemeyeceğini, gümrük bölgelerindeki kaçakçılığı önlemekle yükümlü Jandarma birliklerinin modern araçlarla donatılmasının yanı sıra gerekli sosyal ve ekonomik tedbirlerin de alınmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Kaçakçılığın yoğun olduğu bölgelerde Toprak Reformu uygulamasının hızla yürütülmesini ve sınır bölgelerinde ihtiyaçları karşılamak amacıyla Sümerbank mağazalarının açılması gerektiğini ifade etmiştir. Polis-vatandaş ilişkilerine de değinen Süreyya Bey, bu ilişkilerin istenilen düzeyde olmadığını belirterek polis şiddetinin halkın tepkisini çektiğini açıklamıştır. Polislerin bu konuda eğitilerek neyin fikir ve düşünce özgürlüğü çerçevesi içinde kaldığını bilmelerinin şart olduğunu vurgulamıştır. Süreyya Bey'in değindiği başka bir konu ise o dönem meydana gelen anarşi olaylarıydı. Kendilerine “komando” adını verdikleri bir grubun, işçileri ve üniversite gençlerini hedef aldığını ve hükûmetin bu duruma gereken önemi vermediğini belirtmiştir. Ayrıca hükûmetin emniyet ve asayiş sağlaması için bir an önce tedbir alması gerektiğini söylemiştir (CSTD, D.14, C.19, ss. 440-445).

Süreyya Bey, 6 Nisan 1976 tarihli Senato görüşmelerinde günden dışı söz alarak, Siirt Kız Öğretmen Lisesi'nde yaşanan olaylar hakkında konuşma yapmıştır. Konuşmasında, son dönemde Milliyetçi Cephe Hükûmeti'nin tutumu yüzünden ülkenin her tarafında anarşinin kol gezdiğini, her gün yeni bir cinayetin işlendiğini, eğitim ve öğretim özgürlüğünün tamamen yok edildiğini, gençlerin can güvenliğinin olmadığını ve cinayetlerin artık sıradan bir durum haline geldiğini belirterek yetkilileri bu konuda uyarmıştır. Seçim bölgesi olan Siirt'te

de benzer olayların yaşandığını, Siirt'te yeni atanan Vali'nin destek vermesiyle Siirt Kız Öğretmen Lisesi'nde faşizan hareketlerin artış gösterdiğini ifade etmiştir. Bu durumun ise etnik temelli ayrışmalara neden olduğunu ve toplumsal huzuru bozduğunu belirtmiştir. Süreyya Bey, kanun ve nizamların açık ihlâli niteliğinde olan bu hareketlerin sorumluları hakkında gerekli işlemlerin ivedilikle yapılmasını, huzur ve kardeşliğin sağlanmasını ve istenmeyen daha üzücü olayların yaşanmaması için yetkilileri göreve davet etmiştir (CSTD, D.15, C.27, s. 337; Coşkun, 2018, s. 14).

Süreyya Bey, 14 Eylül 1976'da Senato'ya, Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Beğendik köyünün yol durumu hakkında bir soru önergesi vermiştir. Önergesinde, Beğendik köyünün bağlı olduğu Pervari ilçesinden daha büyük bir nüfus yoğunluğuna sahip olduğunu ve yaklaşık 3 bin nüfusu barındırdığını belirtmiştir. Bununla birlikte, bu köyün basit bir stabilize yoldan dahi mahrum olduğunu ifade etmiştir. Yol olmaması nedeniyle katır sırtında hastaneye taşınan birçok hastanın tedavi olamadan yolda yaşamını yitirdiğine dikkat çeken Süreyya Bey, her türlü olanaktan mahrum bu köyün yol sorunu için nasıl bir çözüm düşünüldüğüne dair Köy İşleri Bakanı'na soru yöneltmiştir. Köy İşleri Bakanı Vefa Poyraz bu sorulara verdiği yazılı cevapta, Beğendik köyü yolunun mevcut olmadığını kabul ederek, köy yolunun etüdünün 1975 yılında Beğendik Grup köy yolu (0-56.000 Km.) olarak tamamlandığını açıklamıştır. Ayrıca ilgili köy yolunun projesinin öncelikle hazırlanarak merkeze gönderileceği ve 1977 yılı program teklifleri hazırlanırken Beğendik köyünün öncelikli olarak dikkate alınması konusunda Diyarbakır YSE XII. Bölge Müdürlüğü'ne gerekli talimatın verildiğini söylemiştir (CSTD, D.15, C.28, s. 877).

Süreyya Bey konuşmasının devamında, Dicle Nehri üzerinde bir geçit yapılmasının düşünüldüğüne dair Köy İşleri Bakanı'na yazılı olarak cevaplandırması talebiyle başka bir soru önergesi vermiştir. Önergesinde, Siirt merkez ilçesine yakınlığı nedeniyle, Mardin ilinden Siirt merkez ilçesine bağlanmış olan Kelekçi, Kayıklı, Güneşli ve Gaziler köylerinin, Siirt il merkezine yalnızca 1 saat mesafede bulunmasına rağmen, arada geçen Dicle Nehri'nin bu köylerin vilayetleriyle olan bağlantısını zora soktuğunu ifade etmiştir. Bu köylerin en temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla nehir üzerinden sallarla geçmek zorunda kaldıklarını ve bu durumun da can kaybına yol açtığını belirtmiştir. Şimdiye kadar Bakanlık nezdinde yaptığı birçok girişimin sonuçsuz kaldığını belirten Süreyya Bey, büyük nüfus yoğunluğuna sahip bu dört köyün, bir saat uzaklıktaki Siirt iline bağlanması için bir geçit yapılmasının düşünüldüğüne, eğer düşünülmekte ise bu çalışmaların hangi aşamada olduğunu tarafına yazılı olarak iletilmesini istemiştir. Bu soruya ilişkin olarak Köy İşleri Bakanı Vefa Poyraz verdiği yazılı cevapta, Siirt ili merkez ilçesine

bağlı Kelekçi, Güneşli, Kayıklı ve Gaziler köylerine yönelik yol ve köprü çalışmalarının yerinde tetkik edilerek etüt ve projelerinin hazırlanacağını açıklamıştır. Ayrıca bu projelerin merkeze gönderileceği ve 1977 bütçe yılı programları düzenlenirken ilgili köylerin durumunun dikkate alınması hususunda Diyarbakır YSE XII. Bölge Müdürlüğü'ne gerekli talimatları verdiklerini belirtmiştir (CSTD, D.15, C.28, s. 878).

Süreyya Bey, 1 Ocak 1977'de Senato'ya, Ilısu ve Batman barajı çalışmalarının ne aşamada olduğuna dair bir soru önergesi vererek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan şu soruların yazılı olarak cevaplandırmasını talep etmiştir:

1. Elektrik etüt İdaresi tarafından etütleri yapılan Siirt Ilısu barajının 1977 yılında yapımına başlanacağından bahisle, bölgede Topraksu tarafından yapılması kararlaştırılan küçük sulama projelerinin baraj gölü sahası içinde kalacağı gerekçesiyle iptal edildiği yetkilerce şahsıma ifade edilmiştir. Küçük sulama çalışmalarının aksamaması temin bakımından:

a) Adı geçen Ilısu barajının arazi etütleri, jeolojik çalışmaları ve projelerinin hazırlanmış olup olmadığı,

b) İç ve dış kaynaklarının sağlanmış olup olmadığı,

c) 1977 yılında ihaleye çıkarılıp çıkarılmayacağı ve ne kadar süre zarfında ikmal edileceği.

2. Yine yöremizde ön çalışmaları yıllar öncesinden sürdürülen Batman barajı sahasında jipsi tabakalara rastlandığı ve bu yüzden yapımında tereddütler doğduğu yine temaslarım sırasında yetkililerce ifade edilmiştir. Yöreye büyük bir hayatiyet kazandıracak olan Batman barajının:

a) Çalışmaları ne safhadadır?

b) Gerçekleştirilmesinde bir tereddüt var mıdır?

e) Arazi etütleri, jeolojik çalışmaları bitmiş midir?

d) Projesi hazırlanmış mıdır?

e) İç ve dış kaynakları sağlanmış mıdır?

f) bu baraj ihaleye ne zaman çıkarılacak, temeli ne zaman atılacak ve ne kadar süre zarfında ikmal edilecektir? (CSTD, D.16, C.29, s. 441).

Süreyya Bey'in bu sorularına karşılık Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Selâhattin Kılıç verdiği yazılı cevapta, Bakanlar Kurulu'nun 18. 11. 1976 gün ve 7/12728 sayılı kararı ile 1976 yılı yatırım programına alınmış olan, Dicle-Ilisu baraj ve hidroelektrik santrali projesi yapırlık raporu mühendislik hizmetleri işinin 28 Ekim 1975'te yerli bir mühendislik firmasına ihale edilmiştir. 1977 yılı başında proje ünitelerinin optimizasyonları tamamlanarak ana karakteristikleri tespit edilmiş olacaktır. Mevcut çalışmalar doğrultusunda, temelden 130 metre yükseklikte planlanan barajdan, hemen mansabındaki santralden ortalama 3.500 GWh enerji elde edilmesi öngörülmektedir. 1977 yılının sonunda tamamlanacak olan yapırlık raporunun gerektirdiği jeolojik etütler ve sondajlarla temel araştırmalar tamamlanmış olup, kati proje çalışmalarına 1978 yılında başlanması hedeflenmektedir. Projeye ayrılacak miktarın ise fizibilite çalışmaları neticesinde belirleneceğini açıklamıştır. Ayrıca Siirt Batman Barajı'nın planlama çalışmalarının hâlâ devam etmekte olduğunu, bu çalışmaların 1977 yılında tamamlanmasının planlandığını belirtmiştir. Baraj temelinde jips konusuna dair tetkikler sürdürüldüğünü ve alınan karot numunelerinin laboratuvar testlerinin yapıldığını ifade etmiştir. Bu tetkiklerin sonuçlarına göre kati proje çalışmalarına başlanacağını, proje için gerekli tahsisatın yine fizibilite çalışmaları tamamlandığında netlik kazanacağını açıklamıştır (CSTD, D.16, C.29, s. 442).

Süreyya Bey, 1977 yılı Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın bütçe görüşmeleri sırasında Cumhuriyet Halk Partisi grubu adına söz alarak partisinin görüşlerini ifade etmiştir. Konuşmasında, bakanlığın gümrük kapılarında aldığı önlemlerin genel olarak memnuniyet verici olduğunu, ancak gümrüklerden gelen şikâyetlerin hâlâ devam ettiğini belirtmiştir. Gümrük memurlarının maddi durumlarının iyileştirilmesi ve eğitim düzeylerinin yükseltilmesi gerektiğini, suiistimallere eğilimli olanların tekrarları halinde gerekli işlemlerin yapılmasını istemiştir. Ayrıca gümrük depolarında bekletilen eşyaların envanterinin sağlıklı bir şekilde çıkarılmasını ve tasfiye edilmesi gereken malların usulüne uygun olarak tasfiye edilmesini talep etmiştir. Eşyaların güvenliğinin devletin sorumluluğunda olduğunu belirterek hırsızlık ve suiistimal söylentilerinin ortadan kaldırılması gerektiğini dile getirmiştir. Sınırlarımızda yapılan kaçakçılık sorununa da değinen Süreyya Bey, kaçakçılığın milli ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin göz ardı edilemeyeceğini ve bu sorunun sadece zabıta tedbirleri ile önlenemeyeceğini ileri sürmüştür. Kaçakçılığı önlemekle yükümlü görevlilerin modern araçlarla donatılmasının yanında, sosyal ve ekonomik tedbirlerin alınmasının zorunlu olduğunu belirtmiş ve kaçakçılığın yoğun olduğu bölgelerde sanayi kuruluşlarına öncelik verilerek desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Güneydoğu sınırlarında yapılan kaçakçılığın yanı sıra, deniz yolu ve tır taşımacılığı ile gerçekleştirilen kaçakçılık faaliyetlerinin de göz önünde

bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Süreyya Bey'in gündeme getirdiği başka bir husus da Tekel İdaresi'ndeki sorunlardı. Tekel İdaresi bünyesinde 60 bin işçinin çalıştığını, özellikle Bitlis Tütün Fabrikası'nda çalışan işçilerin çalışma koşullarının son derece kötü olduğunu ifade etmiştir. Tekel işçilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi için gerekli tedbirlerin bir an önce alınmasını talep etmiştir. Tekel İdaresi'nin, tütün üreticileri için iyi bir fiyat vermesini ve üreticiyi desteklemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Doğu bölgelerinde tütün depolarının yetersiz olduğuna dikkat çekerek bu bölgede alım noktalarının artırılmasını, depo sorunlarının çözülmesini ve eksper sayısının artırılması gerektiğini dile getirmiştir. Son olarak çay konusuna değinen Süreyya Bey, Doğu Karadeniz'de çay üretiminin önemli bir geçim kaynağı olduğunun altını çizmiş ve çay alım fiyatlarının yükseltilmesini istemiştir. Çayın tedarikinin kolaylaştırılması amacıyla pazarlama işinin Tekel'den alınarak Çay-Kur'a devredilmesi gerektiğini ifade etmiştir (CSTD, D.16, C.31, ss. 684-688).

Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın 1977 yılı bütçe görüşmelerinde gündem dışı söz alan Süreyya Bey, Siirt yollarının bozuk ve son derece kötü bir durumda olduğuna dikkat çekmiştir. Siirt-Kurtalan arasındaki 30 kilometrelik yolun mevcut teknik imkânlarla rağmen bir türlü tamamlanamadığını belirterek, toz ve çamur deryasından bir türlü kurtulamadıklarını dile getirmiştir. Projeyi yürüten ekiplerin düşük bir çalışma temposuyla hareket ettiklerini ve işi ciddiyetle almadıklarını ifade etmiştir. Bu durumun, Siirt'in ülke ile bağlantısının neredeyse kesilmesine yol açtığını ve kış mevsiminin gelmesiyle birlikte bu bağlantının tamamen kesileceğini açıklamıştır. Araç sahiplerinin araçlarının hasar göreceği gerekçesiyle bu yolda taşımacılık yapmak istemediklerini, zorunlu olarak taşımacılık yapanların da yolculardan beş katı ücret talep ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca sosyal ve ekonomik açıdan büyük önem taşıyan Şırnak-Eruh ve Eruh-Siirt yollarının da aynı durumda olduğunu, Şırnak'tan çıkarılan kömürün bu güzergâh üzerinden bütün Türkiye'ye dağıtıldığını ifade etmiştir. Yolların bakım ve onarımının devletin en başta gelen temel görevlerinden biri olduğunu belirten Süreyya Bey, kış gelmeden bu yolların bir an önce tamamlanmasını yetkililerden talep etmiştir (CSTD, D.16, C.33, s. 326).

Süreyya Bey, 1978 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında CHP Grubu adına söz alarak, partisinin bu konudaki görüş ve önerilerini dile getirmiştir. Konuşmasında, Bayındırlık Bakanlığı'nın kuruluş amacına ve önemine kısaca değindikten sonra, bugüne kadar yapılan çalışmaların istenilen seviyede olmadığını ifade etmiştir. Karayolları ağının, demiryolu, deniz yolu ve hava yolu ile uyumlu hale getirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Beklenen ölçüde bir verimliliğin sağlanması için benzer bir koordinasyonun köy ve orman yollarıyla karayolları arasında da sağlanmasının şart olduğunu dile getirmiştir.

Türkiye'nin iç ve dış ticaretinde kritik bir rol oynayan limanların yeterli kapasiteye ulaşması için karayollarıyla etkili bir bağlantının bir an önce kurulması gerektiğini belirtmiştir. Ancak artan trafik yoğunluğu karşısında karayollarının yetersiz kaldığını, bu nedenle demiryolu taşımacılığının çağın gerekliliklerine uygun şekilde geliştirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bu sayede de karayolu yükünün azalacağını söylemiştir. Hava taşımacılığına olan talebin sürekli arttığına da değinen Süreyya Bey, mevcut havaalanlarının bu talepleri karşılamakta yetersiz kaldığını, yeni havaalanlarının yapılmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de bugün belli istikametlerde hava seferlerinin yapıldığını söyleyen Süreyya Bey, özellikle ulaşım imkânlarının sınırlı olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bundan mahrum kaldığını açıklamıştır. Bu bölgelerde küçük uçakların inip kalkmasına uygun havaalanlarının acilen inşa edilmesini ve geri kalmış bu bölgelerin de modern ulaşım hizmetlerinden faydalanmasının önemli olduğunu belirtmiştir (CSTD, D.17, C.36, ss. 204-206).

22 Haziran 1978 tarihli Senato Genel Kurulu'nda gündem dışı söz alan Süreyya Bey, 1 Haziran 1978 günü Siirt Eğitim Enstitüsü'nde başlayan ve sonrasında şehir içerisinde devam eden olaylarla ilgili olarak Senato'ya bilgi vermiştir. Konuşmasında, Milliyetçi Cephe Hükûmeti'ni oluşturan partilere mensup bazı bireylerin, sağ eğilimli fanatik grupları teşvik ederek Siirt Eğitim Enstitüsü'ne yönelik saldırılar gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Bu saldırılar sonucunda, Siirt Gazetesi, Son Söz Gazetesi ve Baro Başkanı'nın yazıhanesinin taşlandığını ifade etmiştir. Bu partilerin şehirde halkı kışkırtan bildiriler dağıttığını ve bu gibi eylemlerin halkı karşı karşıya getireceğini belirterek yetkililerin bu konuya dikkatini çekmiştir (CSTD, D.17, C.38, ss. 98-99; Coşkun, 2018, s. 15).

Süreyya Bey, 23 Mayıs 1979 tarihinde Senato'ya, Siirt ilinin Şirvan ilçesi Maden köyünde Maden Tetkik ve Arama (MTA) tarafından tespit edilen bakır madenine ilişkin bir soru önergesi vererek, Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanı'ndan bunu yazılı olarak yanıtlamasını talep etmiştir. Önergesinde, cevherin tenor yüzdesi, tahmin edilen rezerv miktarı, Etibank'a devri ve madenin işlenme sürecine dair sorular yönelmiştir. Ayrıca bakır madeninin Ergani'ye nakledileceği söylentileri karşısında yerel halkın duyduğu endişeleri dile getirmiş ve cevherin mahallinde işlenmesinin nasıl bir işleme tabi tutulacağını sormuştur. Süreyya Bey'in sorularına karşılık Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanı Deniz Baykal verdiği yazılı cevapta, 1978 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen arazi çalışmaları sonucunda, Siirt-Madenköy yöresinde 19.850 bin ton rezerv ve %2.14 bakır, c/c 30.14 kükürt tenörlü bakır cevherinin tespit edildiğini belirtmiştir. Ayrıca bölgede yürütülen çalışmaların devam etmekte olduğunu ve rezerv ile tenörde değişiklikler olabileceğini ifade etmiştir. Bakan,

cevher sahasının 15 Şubat 1979 tarihinde Etibank’a devredildiğini ve cevherin zenginleştirilmesi işlemlerinin Siirt’te gerçekleştirileceğini açıklamıştır. Ancak, izabe işleminin Ergani’de veya yerinde yapılması konusunda maliyet ve ekonomik hesaplamaların sürdüğünü belirtmiştir (CSTD, D.18, C.43, s. 748).

Süreyya Bey, 28 Haziran 1979 tarihinde Senato’ya, Siirt ilinin Sason-Derince-Çakırpınar-İlkiz yollarının karayolları ağına dâhil edilip edilmeyeceği hususunda bir soru önergesi vererek Bayındırlık Bakanı’ndan bunun yazılı olarak yanıtlanmasını talep etmiştir. Bayındırlık Bakanı Şerafettin Elçi verdiği yazılı yanıtta, Derince-Çakırpınar-İlkiz köy yolunun, mevcut karayolları ağındaki gelişmemiş yolların fazla oluşu, makine parkının yetersizliği ve çalışma programının yoğunluğu gibi nedenlerle söz konusu bölgede standart bir yol yapımına imkân tanınmadığını ifade ederek bu yolun karayolları ağına dâhil edilmesinin uygun görülmediğini belirtmiştir (CSTD, D.18, C.43, s. 983).

İdris Arıkan

İdris Bey, 1939’da Siirt’te doğmuştur. (İdris Bey’in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 488; Cumhuriyet Senatosu Albümü, 1979, s. 16). 1959’da Siirt Lisesi’ni ve 1963’te İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni bitirmiştir. Askerlik hizmetinden sonra 1967’de Siirt’te serbest avukatlığa başlamıştır (Çoker, 1999, C.2, s. 731). 14 Ekim 1973’te yapılan genel seçimlerde Adalet Partisi’nin adayı olarak Siirt’ten milletvekili seçilen İdris Bey, 1977’de görevinden ayrılarak avukatlığa dönmüştür (İdris Bey’in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 1172).

14 Ekim 1979’da yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde Millî Selâmet Partisi’nin adayı olarak bu sefer Siirt’ten senatör olarak seçildi (İdris Bey’in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 488). Ancak senatörlüğü 12 Eylül 1980 askerî darbesiyle sona ermiştir. 1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesinden sonra Anavatan Partisi’nde İl Başkanı olarak görev aldı. 6 Kasım 1983’te yapılan XVII. Dönem genel seçiminde Siirt listesinin 1. sırasında yer almasına rağmen Millî Güvenlik Konseyince veto edildi. TBMM XVIII. Dönemi için yapılan genel seçimde Anavatan Partisi (ANAP) adayı olarak ikinci kez Siirt milletvekilliğine seçildi. Dönem sonu 20 Ekim 1991’de meclisten ayrıldı (Çoker, 1999, C.2, ss. 731-732). 2001 yılında vefat eden İdris Bey, evli olup dört çocuk babasıydı (TBMM Albümü, 2010, C.4, s. 1780).

Tablo. 1. Siirt senatörlerinin siyasi ve yasama faaliyetlerine ilişkin bilgiler

Senatör	Görev dönemi	Seçildiği parti	Seçildiği Komisyonlar	Başlıca konu alanları	Toplam faaliyet sayısı
---------	--------------	-----------------	-----------------------	-----------------------	------------------------

Latif Aykut	1961-1964	YTP (1963'ten itibaren AP)	Mali ve İktisadi İşler, Bütçe	Sanayi, ekonomi, eğitim, güvenlik, ulaşım	8
Abdurrahman Kavak	1964-1973	CHP (1966'dan itibaren AP)	Dilekçe Karma, İçişleri, Tarım Orman, Tarım	Ulaşım, enerji, sanayi, tarım, bölgesel kalkınma	9
Süreyya Öner	1973-1979	CHP	Bayındırlık, Ulaştırma, İmar ve İskân, Mali ve İktisadi İşler	Sanayi, enerji, ulaşım, sağlık, eğitim, güvenlik, kamu hizmetleri	12
İdris Arıkan	1979-1980	MSP	-	Herhangi bir faaliyeti tespit edilmemiştir	0

SONUÇ

1961-1980 yılları arasında Cumhuriyet Senatosu'nda temsil edilen illerden biri de Siirt olmuştur. Bu yıllar arasında Siirt, Cumhuriyet Senatosunda Latif Aykut, Abdurrahman Kavak, Süreyya Öner ve İdris Arıkan olmak üzere dört senatör tarafından temsil edilmiştir. Senatörler arasında en aktif isim Süreyya Öner olmuştur. Onu Abdurrahman Kavak ve Latif Aykut takip etmiştir. İdris Arıkan'ın ise görev süresinin kısa olması nedeniyle Siirt ile ilgili herhangi bir senato faaliyeti tespit edilememiştir.

Siirt senatörlerinin faaliyetleri incelendiğinde, belirli sorunların dönemler boyunca süreklilik gösterdiği ve farklı senatörler tarafından tekrar tekrar gündeme getirilerek çözüm bulunmaya çalışıldığı görülmektedir. Senatörlerin Siirt ile ilgili senatoda sürekli gündeme getirdikleri sorunların başında ulaşım, ekonomi, eğitim, sağlık, enerji, güvenlik ve bayındırlık gelmektedir.

Senatörler, senato faaliyetleri sırasında Siirt'in birçok yönden geri kalmışlığına vurgu yaparak, bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarının giderilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Temsil ettikleri bölgenin kalkınması ve refah düzeyinin yükselmesi için Hükümet'ten bölgeye yönelik daha fazla yatırım yapılmasını talep etmişlerdir. Hükümetlerin senatörlerin taleplerine verdiği cevaplar incelendiğinde ise, genellikle “etüt çalışmalarının devam ettiği”, “programa alındığı” veya “kaynak yetersizliği” nedeniyle ertelendiği gibi benzer gerekçelerin öne çıktığı görülmektedir. Ancak senatörlerin ısrarlı takibi sonucunda bazı somut adımların atıldığı da tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Siirt senatörleri, 1961-1980 arasında Cumhuriyet Senatosu'nda Siirt'in sorunlarını dile getirmiş ve çözüm önerileri sunmuşlardır. Ancak, bu önerilerin birçoğu dönemin siyasi ve ekonomik koşulları nedeniyle hayata geçirilememiştir. Yine de senatörlerin faaliyetleri, Siirt'in 1961-1980 arasındaki sosyo-ekonomik sorunlarına ilişkin önemli bir tablo sunmaktadır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 424.12.7.

BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 527.59.9.

TBMM Arşivi

Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Tercüme-i Hal Belgeleri

Latif Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 151.

Abdurrahman Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 227.

Süreyya Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 383.

İdris Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi, TBMM Arşivi: Sicil Dosyası No: 1172.

Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçim Mazbataları

Latif Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 151.

Abdurrahman Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 227.

Süreyya Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 362.

İdris Bey'in Seçim Mazbatası, TBMM Arşivi, Sicil No: 488.

Resmî Yayınlar

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (CSTD)

Resmî Gazete, 16 Aralık 1960, Sayı: 10682.

Resmî Gazete, 20 Temmuz 1961, Sayı: 10859.

Resmî Gazete, 30 Mayıs 1961, Sayı: 10815.

Süreli Yayınlar

Akşam (28 Mayıs 1960). *İkinci Cumhuriyet Kurulacak.*

Cumhuriyet (28 Mayıs 1960). *Meclis Feshedildi, Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulması Hazırlığına Başlandı.*

Hürriyet (27 Mayıs 1960). *Türk Ordusu Vazife Başında-Silahlı kuvvetlerimiz bütün yurttta idareyi fiilen ele aldı.*

Ulus (27 Mayıs 1960). *Türk Silahlı Kuvvetleri Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı.*

Araştırma Eserler

- Arpacık, O. (2023). Cumhuriyet döneminde Siirt'te nüfus mühendisliği (1927-1950). (Tez no. 811836). [Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğan, P. (2020). "Demokrasiye geri dönüş: Türk parlamento tarihinde XII. dönem (1961-1965)". *Yüzüncü Yılında TBMM, Oluşumu, Çalışma Şartları ve İşlevleri*. (Ed. Yusuf Tekin). II. Cilt, TBMM Basımevi.
- Binark, İ. (2009). *Türk parlamento tarihi TBMM-VII. dönem II. Cilt*. TBMM Kültür, Sanat Yayın Kurulu Yayınları.
- Coşkun, Y. (2018). 1960-1980 döneminde meclis gündeminde Siirt ilinin sorunları. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 1-17. <https://izlik.org/JA35BH53RG>
- Cumhuriyet Senatosu Almanağı ve Tarihçe*. (1973). (Haz. Sacit Karabrahimoğlu). Alkan Matbaası.
- Çakırbaş, A. (2020). Cumhuriyet Senatosu'nda Nevşehir'in temsili. *History Studies*, 12(4), 1525-1541. <https://doi.org/10.9737/hist.2020.889>
- Çoker, F. (1998). *Türk parlamento tarihi Cumhuriyet Senatosu üyelerinin özgeçmişleri I. Cilt (1961-1964)*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1999). *Türk parlamento tarihi Cumhuriyet Senatosu üyelerinin özgeçmişleri II. Cilt (1966-1980)*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Doğan, Y. (2014). Cumhuriyet Senatosunda Kahramanmaraş senatörleri. *Uluslararası Cumhuriyet Döneminde Maraş Sempozyumu (15-16 Kasım, 2013)*. (Ed. Cevdet Kabakcı, Serdar Yakar). (ss. 331-350). Kahramanmaraş Belediyesi.
- Doğan, Y. (2024). *TBMM'de Diyarbakır milletvekilleri ve faaliyetleri (1920-1950)*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti (tarihi ve ideolojisi)*. İmge Kitabevi.
- Gözler, K. (2007). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Ekin Kitap Yayınları.
- Kili, S. & Gözübüyük, A. Ş. (1985). *Türk anayasa metinleri (Sened-i ittifaktan günümüze)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özgen, N. & Karadoğan, S. (2009). Siirt şehrinin kuruluşu ve gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 61-81.
- Özgişi, T. (2012). *Türk parlamento tarihinde Cumhuriyet Senatosu*. TBMM Yayınları.
- Özkan, İ. (2022). Cumhuriyet Senatosunda Ordu ili senatörleri ve faaliyetleri. (Tez no. 770786). [Yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Parla, T. (1991). *Türkiye'de Anayasalar*. İletişim Yayınları.

- Salkım, E. (2023). Demokrat Parti döneminde Siirt. (Tez no. 800658). [Yüksek lisans tezi, Siirt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Soysal, M. & Sağlam, F. (1983). Türkiye’de anayasalar. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C.1, 18-54.
- Şaylan, G. (1983). TBMM’nin kuruluşu ve gelişimi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C.10, 2662-2670.
- Tanör, B. (2006). *Osmanlı-Türk anayasal gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları.
- TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, (2023). *Çift meclisli parlamentolar ve ikinci meclisler*. TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları.
- TBMM., (1961). *Cumhuriyet Senatosu üyeleri*. TBMM Basımevi.
- TBMM., (1966). *Cumhuriyet Senatosu albümü*. TBMM Basımevi.
- TBMM, (1979). *Cumhuriyet Senatosu Albümü*. TBMM Yayınları
- TBMM, (2010). *TBMM albümü 1920-2010 (1960-1983)*. C. 4. TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Yılmaz, F. (2012). *Türk Anayasa Tarihi*. İz Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2016). Siirt ilinin demografik yapısının Türkiye ile karşılaştırılması ve bölgesel kalkınma açısından yorumlanması. (Tez no. 435905). [Yüksek lisans tezi, Siirt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. (Çev. Yasemin Saner Gönen). İletişim Yayınları.

İnternet Kaynakları

Anadolu Ajansı. <https://www.haberler.com/yerel/eski-milletvekili-oner-hayatini-kaybetti-3129768-haberi/>, (Erişim Tarihi, 10 Haziran 2024).

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: This study aims to provide information about the biographies of the Siirt senators who served in the Senate of the Republic between 1961 and 1980 and their activities in the Senate, to reveal which issues the senators brought to the agenda, which legislative instruments they used, and to what extent they responded to the needs of the region they represented. In this context, the speeches made by the senators on various issues during their term of office, the legislative proposals, and the written and oral parliamentary questions were analyzed. Although the study focuses on the activities of Siirt senators in the

Senate, short biographies of the senators are also included for the integrity of the subject.

Method: In this study, qualitative research method was used. Qualitative data collection techniques such as observation, interview, document and discourse analysis are used in qualitative research. In our study, document analysis method was used among these techniques in order to create a scientific text. In the research, first-hand sources were utilized. In this direction, the Turkish Grand National Assembly (TBMM) Archives were used. The personal files of the senators in the TBMM Archive were important sources in preparing the biographies of the senators. The most important source for determining the Senate activities of the senators was the records of the Journal of the Minutes of the Republican Senate (CSTD). The entire 47-volume Journal of the Minutes of the Republican Senate covering the years 1961-1980, made available through the TBMM Library's internet address, was obtained and each volume was examined in detail. Each volume was scanned using both the names of the senators and the name "Siirt," and all records related to the senators were accessed. The findings obtained from the Senate minutes were analyzed and evaluated. During the scanning process, when the same event appeared in more than one minutes, the first occurrence was taken as basis, and repetitions were not included in the number of activities. Additionally, a literature review was conducted and published studies on the subject were utilized.

Findings and Conclusion: Siirt was represented by four senators in the Republican Senate during this 19-year period. These senators are Latif Aykut (1961-1964), Abdurrahman Kavak (1964-1973), Süreyya Öner (1973-1979), and İdris Arıkan (1979-1980). Among the senators, the most active figure was Süreyya Öner. He was followed by Abdurrahman Kavak and Latif Aykut. Due to his short term of office, İdris Arıkan had no Senate activity regarding Siirt. According to the findings obtained as a result of the research, it has been seen that Siirt province had many problems waiting for solutions in the fields of transportation, health, economy, and security during the 1961-1980 period. When the activities of the Siirt senators are examined, it is seen that certain problems showed continuity throughout the periods and were repeatedly brought to the agenda by different senators in an effort to find solutions. The problems that the senators constantly brought to the agenda regarding Siirt were primarily transportation, economy, education, health, energy, security, and public works. The senators emphasized that Siirt was underdeveloped in many respects and stated that the socio-economic development differences between regions should be eliminated. They demanded that the Government allocate more investment to the region for the development and welfare of the region they represented. When

the responses of the governments to the senators' demands are examined, it is seen that similar justifications such as "studies are ongoing," "it has been included in the program," or "postponed due to lack of resources" came to the fore. However, it has also been determined that some concrete steps were taken as a result of the persistent follow-up of the senators. In conclusion the activities of the senators present an important picture regarding the socio-economic problems of Siirt between 1961 and 1980.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanılmamıştır.

EKLER

EK-1. Cumhuriyet Senatosu Siirt Senatörleri

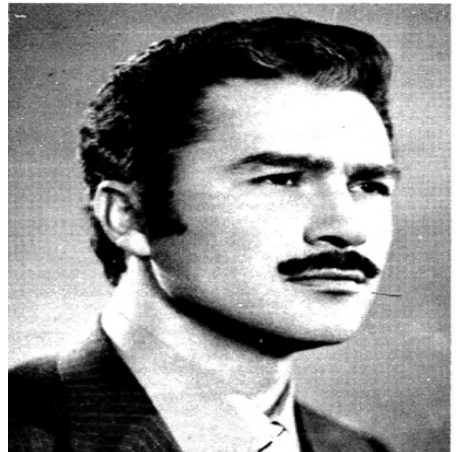
Latif Aykut
(Çoker, 1998, C.I, s. 445).

Abdurrahman Kavak
(TBMM, Cumhuriyet Senatosu Albümü, 1966, s. 41)

Süreyya Öner
(TBMM Albümü, 2010, C.4, s. 1759)

İdris Arıkan
(TBMM, Cumhuriyet Senatosu Albümü, 1979, s.16)